

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2022. № 12.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2022.12.25>

УДК 338.45.01: 504.062.2

A. B. Шевченко,

к. е. н., головний консультант,

Національний інститут стратегічних досліджень

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5623-6712>

ПРОМИСЛОВЕ ВИРОБНИЦТВО В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ: ЗАГРОЗИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

A. Shevchenko,

PhD in Economics, Chief Consultant, National Institute for Strategic Studies

INDUSTRIAL PRODUCTION IN UKRAINE IN WARTIME: THREATS AND WAYS OF THEIR COMBATTING

Статтю присвячено аналізу найактуальніших загроз функціонуванню та розвитку промисловості України в умовах довготривалої війни, розв'язаної РФ на території України, а також формулюванню ключових напрямів державної промислової політики, спрямованих на подолання означених загроз. До найбільших загроз веденню промислового виробництва віднесено скорочення промислових потужностей через фізичне руйнування, нестачу обігових коштів та ресурсів для розвитку виробничої діяльності; звуження ринків збуту промислової продукції внаслідок масштабних руйнувань та блокування російськими військами логістичної інфраструктури на внутрішньому та

зовнішніх ринках, міграція населення та зменшення його купівельної спроможності; закріплення сировинної орієнтації виробництва та експорту через пріоритетність забезпечення економікою базових потреб населення; зниження конкурентних позицій вітчизняних виробників внаслідок зростання витрат, спричинених відключеннями електроенергії; витіснення товарів вітчизняних виробників з внутрішнього ринку України імпортною продукцією; загострення інвестиційної кризи у промисловості через її низьку інвестиційну привабливість; поглиблення відставання у сфері “озеленення” промисловості від європейських країн. Обґрунтовано, що відновлення повноцінної роботи промисловості вимагає впровадження заходів державної політики, спрямованих на забезпечення структурної перебудови економіки завдяки пріоритетному розвитку переробних виробництв; збільшення внеску в енергетичну безпеку держави та зниження критичної залежності від імпортних енергоносіїв; закладення підвалин технологічного розвитку національної економіки; диверсифікацію промислового виробництва; інтеграцію промислового сектору до європейського економічного простору; зниження імпортозалежності економіки.

The article is devoted to the thorough analysis of the most urgent threats to the functioning and development of Ukraine’s industry during the protracted war waged by the Russian Federation on the territory of Ukraine, as well as to the formulation of key directions of state industrial policy aimed at combatting the specified threats. The biggest threats to industrial production in Ukraine include the reduction of industrial capacities due to physical destruction, lack of working capital and resources for the development of production activities; narrowing of sales markets for industrial products as a result of large-scale destruction and blocking by Russian troops of logistics infrastructure on domestic and foreign markets, the forced migration of the population and reduction of its purchasing power; consolidation of the raw material orientation of production and export caused by the prioritization of the basic needs of the population; decrease in the competitive positions of domestic manufacturers due

to the increase in production costs caused by power outages after Russian terrorist attacks on the energy sector of Ukraine and high gas prices; displacement of goods produced by domestic manufacturers from the domestic market of Ukraine by imported products; aggravation of the investment crisis in industry due to its low investment attractiveness in the wartime and after the war end; deepening the lag behind European countries in the field of "greening" of industry and decarbonization. It is substantiated that the restoration of the full-fledged work of the Ukrainian industry requires the implementation of state policy measures aimed at ensuring the restructuring of the economy through giving the priority to the development of processing industries; increasing the contribution of the industrial sector to the energy security of the state and reducing its critical dependence on imported energy sources; laying the foundations of the technological transformations of the national economy; diversification of industrial production; integration of the industrial sector into the European economic space; reduction of import dependence of the economy.

Ключові слова: *державна промислова політика, промислове виробництво, воєнні загрози, відновлення промисловості, промисловий потенціал.*

Keywords: *state industrial policy, industrial production, military threats, industrial recovery, industrial potential.*

Постановка проблеми. Наслідком збройної агресії РФ та розгортання нею на території України повномасштабної війни стало катастрофічне скорочення промислового потенціалу України, спричинене фізичним знищенням підприємств, руйнуванням логістичних мереж, масштабною енергетичною кризою та нестачею обігових коштів та ресурсів для розвитку виробничої діяльності.

Найближчими роками промисловість України функціонуватиме в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних з браком фінансування, обмеженнями виробничих та експортних спроможностей, високими цінами на енергоносії.

Виведення промисловості з кризового стану та забезпечення її спроможності виконувати стратегічні завдання посилення стійкості національної економіки вимагають поряд із застосуванням інструментів підтримки підприємництва, дерегуляції, податкової лібералізації, релокації, які вже впроваджуються державою та поширюються на весь бізнес, вироблення комплексу заходів промислової політики, що дозволять убезпечити та швидко відновити роботу промисловості в умовах нових воєнних загроз, а також закласти фундамент для модернізації її структури та нарощування конкурентоспроможності у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними Українського союзу промисловців і підприємців внаслідок війни припинили роботу більше третини промислових підприємств України [1]. За оцінками Київської школи економіки станом на початок вересня 2022 р. з початку війни пошкоджено та зруйновано 412 промислових підприємств, в тому числі з урахуванням великих та середніх об'єктів у східних та південних областях України. Прямі втрати підприємств промисловості сягнули 9,7 млрд дол. США, непрямі — 30,3 млрд дол. США [2]. Падіння виробництва вочевидь поглиблюватиметься після початку масованих обстрілів російськими військами енергосистеми України. За прогнозами Міністерства економіки падіння ВВП на тлі енергокризи поглибиться і складе за підсумками року близько 39 % (до початку відключень прогнозувалося падіння у 33 %). Експерти Світового банку зазначають, що лише втрати виробництва металургійного комплексу склали 5 % довоєнного ВВП України [3]. Поточна завантаженість металургійних комбінатів становить 15 % від довоєнного рівня, гірничо-збагачувальних комбінатів — 25 %. У хімічній галузі та виробництві гумових і пластмасових виробів працюють з різним режимом завантаження 50 % підприємств. Знищення ключових потужностей повністю зупинило діяльність нафтопереробної галузі.

Продовження активних бойових дій на території України унеможливило здійснення вичерпних оцінок збитків та наслідків воєнної агресії РФ для промисловості України, проте вже зараз важливо визначити ключові ризики та

проблеми для функціонування та розвитку промисловості, сформулювати першочергові напрями її державної підтримки в умовах затяжної війни, що дозволить закласти надійне підґрунтя для відновлення роботи промислового комплексу та його модернізаційних змін у майбутньому.

Мета статті полягає у формулюванні актуальних загроз функціонуванню промисловості України в умовах довготривалої війни з РФ та визначення на їх основі ключових напрямів державної політики підтримки промислового виробництва.

Виклад основного матеріалу. Повномасштабне вторгнення РФ на територію України створило цілу низку нових загроз роботі промисловості України, а також загострило існуючі системні проблеми, з якими промисловий комплекс стикнувся задовго до початку російської агресії.

Однією з найбільших загроз функціонуванню промисловості стало **скорочення промислових потужностей** через фізичне руйнування, нестачу обігових коштів та ресурсів для розвитку виробничої діяльності. З початку повномасштабного вторгнення 24.02.2022 активні бойові дії відбувалися на території 10 областей України та м. Києва, сумарна частка яких в обсягах реалізації промислової продукції у 2021 р. складала понад половину. Наслідком бойових дій у цих регіонах стали важкі втрати зосереджених там активів металургії, хімічного комплексу, машинобудування, здатних виробляти продукцію з високою доданою вартістю. Зокрема, знищено потужності металургійного комбінату “Азовсталь” та ММК ім. Ілліча, які разом виплавляли 40 % української сталі. Зупинили роботу Інгулецький, Південний гірничо-збагачувальні комбінати, а також гірничо-збагачувальний комбінат «АрселорМіттал Кривий Ріг». На межі зупинення перебувають Нікопольський та Запорізький заводи феросплавів, Марганецький та Покровський гірничо-збагачувальні комбінати. Окрім фізичного знищення виробничих потужностей втрати промисловості зумовлені критичною нестачею фінансування, що призводить до закриття багатьох підприємств.

Попри активну державну підтримку бізнесу після початку повномасштабної війни, запровадження програм релокації, податкових та митних пільг (зокрема, малому бізнесу), дієвість цих заходів для промисловості в цілому залишається недостатньою внаслідок постійного зростання виробничих витрат промислових підприємств. Крім того, промисловість не є основним бенефіціаром фінансової підтримки. Так, зі 138 млрд грн, наданих бізнесу за урядовою програмою «Доступні кредити 5-7-9%», промисловий сектор отримав лише 14 %.

Масштабні руйнування та блокування російськими військами логістичної інфраструктури на внутрішньому та зовнішніх ринках, міграція населення та зменшення його купівельної спроможності спровокували значне **звуження ринків збуту** промислової продукції. Так, наслідком фактичного розриву торговельних відносин з РФ та Білоруссю, а також блокування РФ експортних шляхів стала помітна переорієнтація українських експортних потоків зі сходу на захід. Частка країн СНД у структурі українського експорту протягом 2022 р. скоротилася майже вдвічі — з 11 % у 2021 р. до 6 % за 10 міс. 2022 р. Натомість, частка ЄС в експорті зросла з 39 % до 63 %. Загалом блокування російськими окупантами портів Чорного моря перешкоджає експорту 80-90 % експортованої промислової продукції.

Інфраструктурні збитки всередині країни також стали важливим чинником, що перешкоджає відновленню діяльності промислового сектору. Так, станом на 9 серпня 2022 р. внаслідок воєнних дій зазнали руйнувань різного характеру близько 24,8 тис. км автомобільних доріг [4], а також 6,3 тис. км головних залізничних колій [5], що зруйнувало або подовжило логістичні ланцюги для виробництва та реалізації промислової продукції. Водночас, відбулося звуження внутрішнього ринку внаслідок зменшення реальних доходів населення, переорієнтацію споживацької поведінки на задоволення базових потреб, згорання інвестиційних програм більшістю підприємств, впливу значної частини населення за кордон.

Примітивізація промислового виробництва та знищення багатьох промислових потужностей технологічного сегменту промисловості сприяють подальшому **закріпленню сировинної орієнтації виробництва та експорту**. Частки низькотехнологічної та сировинної продукції у структурі промислового виробництва складають понад дві третини (67,3 %). Так, частка добувної галузі в обсягах реалізації продукції промисловості у 2021 р. становила 16,1 %, низькотехнологічного сегменту промисловості – 23,9 %, середньонизькотехнологічного – 27,3 %. Кризовий стан переробних підприємств, ускладнення експорту та низький попит на промислову продукцію неспоживчого сегменту всередині країни стимулюють підприємства до вивезення сировини замість її перероблення, про що свідчать високі частки сировинних товарів в експорті. Зокрема, недостатніми залишаються обсяги перероблення зернових (у т.ч. олійних) - у 2021 р. зі 110 млн т вироблених зернових на внутрішньому ринку було спожито 20 млн т, тоді як з решти 90 млн т на експорт перероблялося лише 15-20 млн т, а решта експортувалася у вигляді сировини¹. Після початку війни ця тенденція лише загострилася.

Пріоритетність забезпечення економікою базових потреб населення, відновлення експорту продовольства створюють ризики перетворення промисловості на виробника споживчої продукції з низькою доданою вартістю. Важлива роль України як одного з провідних постачальників продовольства та гарантів світової продовольчої безпеки стимулює до збереження та нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Таким чином, економіка України потрапляє у пастку аграризації, яка суттєво обмежує потенціал та темпи економічного зростання у майбутньому.

Втрата ключових сегментів на внутрішньому та зовнішніх ринках промислової продукції через зниження конкурентних позицій вітчизняних виробників відбувається внаслідок зростання виробничих та логістичних витрат, спричинених відключеннями електроенергії та вимушеним використанням генераторів промисловими підприємствами, корекцією курсу гривні та відповідним збільшенням вартості імпортованих товарів та

складників, а також стрибкоподібним підвищенням ціни на газ у 2021-2022 рр. Втрата потужностей та відповідне скорочення виробництва у базових енергоємних галузях призвели до падіння попиту на газ з боку підприємств промисловості на понад 50 % [6] та скорочення споживання промисловою електроенергією на 60 % [7]. Збільшення дефіциту електроенергії через втрату Україною третини енергогенеруючих потужностей внаслідок прицільних терористичних атак РФ призвело до віялових відключень, застосування обмежень енергопостачання для промислових споживачів за пріоритетності забезпечення електроенергією домогосподарств порівняно з промисловими споживачами. Водночас, імовірним є подальше зростання граничних цін та тарифів на електроенергію для промислових споживачів, що призведе до зростання собівартості промислової продукції та падіння її конкурентоспроможності.

Критична залежність від ціни на газ на тлі високої енергоємності української промисловості ставить окремі галузі на межу зупинення. В умовах війни можливості для промислових підприємств замінити природний газ на інші енергоресурси майже відсутні, оскільки потребують значних інвестицій. Тому збереження високих світових цін на газ міститиме ризики закриття багатьох підприємств насамперед енергоємних галузей, зростання цін виробників та зменшення надходжень до державного бюджету.

Збільшується загроза **витіснення товарів вітчизняних виробників з внутрішнього ринку України імпортною продукцією**. Залежність внутрішнього ринку від імпорту промислової продукції збільшується — у 2021 р. частка імпорту у внутрішньому споживанні промислової продукції склала 53,4 % (у 2020 р. - 47,6 %). При цьому темпи падіння промислового виробництва вочевидь перевищують темпи падіння товарного імпорту. Поряд з цим, на внутрішньому ринку зростають обсяги контрафактної та фальсифікованої продукції, яка здебільшого завозиться у вигляді контрабанди та “сірого” імпорту, ще більше посилюючи тиск на внутрішнє виробництво.

Водночас, збереження промислового потенціалу у кризових умовах вимагає стабільного забезпечення виробництв технологіями та сировиною, диверсифікації їх постачань. Імпортна складова у проміжному споживанні у виробництві сягає 51 % і є найвагомішою в окремих підгалузях хімічної, фармацевтичної, машинобудівної, легкої промисловості та виробництві коксу. Валове нагромадження основного капіталу забезпечується імпортними машинами та устаткуванням на 85 % [8].

Загострення інвестиційної кризи позбавляє промисловий сектор ресурсів для майбутнього відновлення. Україна протягом багатьох років залишається систематично недоінвестованою країною, в рази поступаючись обсягами залучення інвестицій сусіднім країнам. Так, чистий приплив прямих іноземних інвестицій в економіку України за даними Світового банку у 2020 р. склав 304 млн дол. США, тоді як у сусідню Польщу — 17,4 млрд дол. США, Румунію — 3,6 млрд дол. США¹. Валове нагромадження основного капіталу в Україні у 2021 р. складало 12 % ВВП, тоді як у Польщі — 17 %, Словаччині — 19 %, Румунії — 24 %, Угорщині — 27 %.

Відновлення зруйнованої у ході бойових дій промислової інфраструктури та здійснення структурної модернізації вимагатимуть різкого збільшення обсягів інвестування. Проте в умовах триваючих бойових дій та високих ризиків повторної ескалації агресії навіть за умови її припинення у найближчий час українська промисловість протягом тривалого періоду залишатиметься малопривабливою для іноземних інвесторів. Руїнування та зупинення промислових потужностей провідних галузей промисловості, замороження ними інвестиційних програм в умовах різкого зниження прибутків стримуватиме відновлення внутрішніх інвестицій у промисловість. Натомість, кошти державного бюджету та міжнародних організацій переважно спрямовуватимуться у соціально-гуманітарну сферу та відновлення критичної інфраструктури.

Відбувається **поглиблення відставання у сфері “озеленення” промисловості від європейських країн**, що у перспективі гальмуватиме

залучення українських виробників до європейських ланцюгів доданої вартості та знижуватиме їхню конкурентоспроможність, створюватиме нетарифні бар'єри для українського експорту до ЄС. Низькі стартові позиції української промисловості у сфері декарбонізації — висока енергоємність, ресурсоємність, переважання у структурі промисловості базових галузей, - створюють нерівні умови для “зеленого” переходу, які дедалі погіршуються в умовах затяжної війни.

В умовах війни дотримання цілей “зеленого” переходу видається неможливим для України через брак ресурсів та зміщення пріоритетів у бік забезпечення базових умов для виживання промислових виробництв. Проте країни ЄС, попри внесення певних коректив та пом'якшення політики “зеленого” курсу, не збираються відмовлятися від його реалізації. Натомість, ними активно використовуються інструменти «сталих фінансів», створюються нові та переорієнтовуються існуючі інвестиційні фонди для фінансування стійкого розвитку. Європейський інвестиційний банк стає по суті кліматичним банком (50 % проєктів ЄІБ мають до 2025 р. бути орієнтованими на подолання наслідків кліматичних змін). Фінансування декарбонізації сталого сектору здійснюється 7 фондами. При цьому у ЄС виробники сталі фактично нічого не сплачують за викиди вуглецю завдяки системі квот на викиди у рамках EU ETS (EU Emissions Trading System), що дозволяє не лише повністю покривати обсяги викидів, а й отримувати прибуток завдяки реалізації надлишкових квот. Сумарний обсяг виділеного державного фінансування на декарбонізацію у металургію та інші сектори економіки перевищує 790 млрд євро [9]. Натомість в Україні промисловість (крім гірничодобувної та енергетичної) у свою модернізацію за останні п'ять років щороку інвестувала близько 2,5 млрд євро [10].

Зважаючи на існуючі ризики та загрози розвитку промисловості України, запорукою досягнення стійкості та високої адаптивності національної економіки у воєнний та післявоєнний періоди є відновлення

повноцінної роботи промисловості за наступними стратегічними напрямками:

- забезпечення структурної перебудови економіки завдяки пріоритетному розвитку переробних виробництв. Відновлення довоєнної структури економіки не забезпечить потрібних темпів економічного зростання. Додатковими стимулами для розвитку переробних потужностей всередині країни стали логістичні обмеження експорту внаслідок бойових дій. Зокрема, нагальною є потреба у переробленні надлишків зернових культур. У середньостроковій перспективі важливо розширювати ніші переробки (особливо вторсировини) та залучати до неї потенціал малого та середнього підприємництва, що дозволить запобігти марнуванню цінних ресурсів та позбавить Україну вкоріненого статусу постачальника на зовнішні ринки сировини.

Отже, першочерговим завданням промислової політики є нарощування частки переробних виробництв, створення повних циклів виробництва у галузях, які наразі виробляють та експортують сировину та напівфабрикати. Серед найперспективніших галузей експерти називають атомну енергетику, титанове, літійове та алюмінієве виробництва, чорну металургію, енергомашинобудування, фармацевтику, нафтохімію тощо [11]. Так, за обсягами виробництва титану Україна посідає 5 місце у світі (частка у світовому виробництві - 6,4 %), урану та цирконію — 9 та 11 місця (1,6 % та 1,3 %), заліза — 6 місце (3,2 %), марганцю та каоліну — 7 місце (3,6 % та 4,0 %) [12]. Більшість цих ресурсів експортуються у вигляді сировини та напівфабрикатів.

- збільшення внеску в енергетичну безпеку держави та зниження критичної залежності від імпортних енергоносіїв. Україна систематично недовикористовує потенціал переробної галузі для виробництва альтернативних джерел енергії, які можуть задовольняти енергетичні потреби самої промисловості та економіки загалом. Так, виробництво біопалива дозволить не лише забезпечити додаткові обсяги сталих енергоресурсів для економіки, але й сприятиме переробленню сировини, яка не може бути експортована в умовах

логістичних обмежень, а також відходів сільського господарства та промисловості, які досі марнуються. Кількість викидів шкідливих сполук і твердих часток при роботі двигуна на біодизелі зменшується на 20-25%, сірки — на 98%, сажі — від 50 до 61%, гідрокарбонатів — та вуглекислих монооксидів — на 30–34%. За оцінками експертів перероблення на біодизель обсягів експортованих Україною ріпаку, сої та технічної олії здатне замінити 30 % імпорту дизелю в Україну [13].

Забезпечення енергетичної стійкості промисловості України в умовах прицільного руйнування агресором об'єктів критичної енергетичної інфраструктури вимагає оперативних кроків щодо визначення та ефективної реалізації пріоритетів державної підтримки енергозабезпечення промислового сектору, модернізації та відбудови системи енергетичного забезпечення промисловості за принципом “краще, ніж було” (build back better), сприяння максимальній автономізації та децентралізації енергетичних потужностей та відповідної інфраструктури у промисловості, задіяння альтернативних ресурсів енергозабезпечення, що досі не використовувались, або використовувались недостатньо.

- закладення підвалин технологічного розвитку національної економіки. В умовах війни пріоритетність забезпечення економікою базових потреб населення та брак інвестицій створюють ризики перетворення промисловості на виробника споживчої продукції з низькою доданою вартістю. Неможливість швидкого відновлення інвестиційної активності вітчизняних компаній для забезпечення технологічного розвитку слід компенсувати якнайбільшим залученням міжнародної допомоги та інвестицій до існуючих інструментів технологічного розвитку, таких як індустріальні та технологічні парки.

В Україні створено 55 індустріальних парків, законодавчо запроваджено податкові та митні пільги для їхніх учасників. Також зареєстровано 16 технопарків (4 з них наразі знаходяться на окупованих територіях), проте законодавство у сфері технопарків лишається застарілим та не стимулює їх

розвитку. Тому важливим завданням є “перезавантаження” політики підтримки технопарків у спосіб ініціювання внесення змін до Закону України “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків”, зокрема, щодо спрощення процедур утворення технопарків, ухвалення їхніх проєктів, удосконалення механізмів державної підтримки, розширення переліку пріоритетних напрямів діяльності, які наразі обмежуються пріоритетами, визначеними у Закону України "Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки" та Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні".

Залученню іноземних інвестицій у технологічний розвиток промисловості може сприяти набуття Україною статусу кандидата у члени ЄС. Україна вже отримала доступ до фонду ЄС передвступної допомоги, бюджет якого на 2021-2027 рр. складає 14,2 млрд євро. Проте співробітництво з країнами-членами ЄС, зокрема, у сферах смарт-спеціалізації, ІІ та технопарків, може відкрити доступ до потужніших інструментів — зокрема, Європейського фонду регіонального розвитку та Фонду згуртування - у разі залучення цих коштів європейськими партнерами для реалізації спільних проєктів. Так, бюджет ЄФРР, з якого, зокрема, фінансується підтримка смарт-спеціалізації¹, у 2021-2027 рр. складає 200,0 млрд євро. Бюджет Фонду згуртування, з якого здебільшого фінансуватимуться проєкти у сфері транспортної інфраструктури та основними бенефіціарами якого є, зокрема, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, складає 42,5 млрд євро [14].

- диверсифікація промислового виробництва. Попри те, що розміщення виробництв часто визначається місцем розташування сировинних ресурсів, у промисловості існує значний недовикористаний потенціал диверсифікації. Важливим інструментом може стати розвиток міні-виробництв, що дозволять дозволить зменшити залежність ринку від великих вертикально інтегрованих компаній; розташовувати виробництва у безпосередній близькості до споживачів чи виробників сировини, зменшуючи логістичні витрати; адаптувати обсяги та характеристики продукції до специфічних потреб

споживачів. Це обумовлює високу ефективність міні-виробництв для досягнення цілей повоєнного відновлення, насамперед у найбільш постраждалих регіонах. Розвиток міні-заводів прискорюватиме процеси структурної перебудови у промисловості, забезпечуватиме її стійкість завдяки географічній та продуктивній диверсифікації виробництва, сприятиме покращенню його екологічних характеристик, створенню нових компаній та робочих місць, зменшенню імпортозалежності.

- інтеграція промислового сектору до європейського економічного простору. Відбудова промислового потенціалу має здійснюватися на нових технологічних засадах з використанням кліматично нейтральних, низьковуглецевих, циркулярних моделей виробництва. Це прискорюватиме залучення України до європейського порядку денного модернізації промисловості у контексті реалізації “зеленого курсу”, інтеграцію українських виробників до європейських ланцюгів доданої вартості, збереже конкурентоспроможність виробників в умовах подальшого відкриття ринків. Статус кандидата у члени ЄС розширює можливості співробітництва, доступу до організаційної та фінансової підтримки ЄС. Слід насамперед активізувати співпрацю щодо “озеленення” промисловості — декарбонізації, циркулярних виробництв, де Україна значно відстає від європейських виробників.

- зниження імпортозалежності економіки. Сприяння зниженню імпортного тиску на вітчизняних виробників має відбуватися із застосуванням диференційованого підходу у запровадженні імпортних обмежень для недопущення втрати виробниками доступу до імпортних виробничих ресурсів. Наприклад, у ЄС для вчасного реагування на ризики нестачі виробничих ресурсів запроваджено моніторинг стратегічних залежностей від імпорту та спроможностей імпортозаміщення [15]. Посилення безпеки ланцюгів постачань завдяки доступу до сировини та напівфабрикатів є важливим пріоритетом промислових стратегій країн ЄС.

Обмеження імпорту слід застосовувати насамперед щодо продукції, рівень самозабезпеченості якою в Україні є високим, а боротьба з “сірим”

імпортом та контрабандою вимагає насамперед їх криміналізації та посилення міжвідомчої взаємодії з сусідніми країнами. Політику імпортозаміщення слід будувати на галузевій оцінці рівнів та ризиків залежності, потенціалу виробництва продукції, здатної скласти конкуренцію імпорту.

Висновки. В умовах триваючої повномасштабної війни перспективи відродження української економіки значною мірою визначатимуться здатністю швидкого відновлення та безперебійної роботи промислового сектору, закладення міцної бази для структурної модернізації промислового виробництва, що створюватиме потужний мультиплікативний ефект для всієї економіки. Стимулювання промислового зростання в умовах катастрофічного зниження конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, посилення інвестиційних та виробничих ризиків диктує необхідність міцної державної підтримки інвестиційної діяльності для розвитку переробних виробництв, забезпечення енергетичної безпеки промислового виробництва та зниження його критичної залежності від імпортних енергоносіїв, забезпечення географічної та продуктової диверсифікації промислового виробництва, інтеграції промислового сектору до європейського економічного простору, зниження імпортозалежності та забезпечення захисту вітчизняних виробників від надмірного тиску з боку легального та нелегального імпорту.

Література

1. УСПП: Третина промислового потенціалу в Україні не задіяна через високі ризики, URL:<https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherez-vysoki-ryzyky> (дата звернення: 12.12.2022)
2. Київська школа економіки: Загальна сума прямих збитків інфраструктури зросла до \$114.5 млрд, URL:<https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-zrosla-do-114-5-mlrd/> (дата звернення: 12.12.2022)

3. Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment”, URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099445209072239810/p17884304837910630b9c6040ac12428d5c> (дата звернення: 12.12.2022)
4. Стешенко А. Кошти дорожнього фонду будуть використовувати не лише на армію та виплату боргів, URL: https://lb.ua/economics/2022/08/30/527875_koshti_dorozhnogo_fondu_budut.html (дата звернення: 12.12.2022)
5. У Мінінфраструктури розповіли про масштаби руйнувань автомобільних і залізничних шляхів внаслідок війни, URL: https://galinfo.com.ua/news/u_mininfrastruktury_rozpovily_pro_masshtaby_ruynuvan_avtomobilnyh_i_zaliznychnyh_shlyahiv_vnaslidok_viyny_385422.html (дата звернення: 12.12.2022)
6. Петренко А. Попит на газ у промисловості зменшився на понад 50 %, URL: <https://gmk.center/ua/opinion/popyt-na-haz-u-promyslovosti-zmenshyvsia-na-ponad-50/> (дата звернення: 12.12.2022)
7. Чигир С. Населення скоротило споживання електроенергії на 40%”, URL: <https://kosatka.media/uk/category/elektroenergiya/news/naselenie-sokratilo-potreblenie-elektroenergii-na-40> (дата звернення: 12.12.2022)
8. Шовкун І.А. Залежність української економіки від промислового імпорту та передумови формування ефективної виробничої спеціалізації. Економіка промисловості. 2020. №3(91). С. 5-26. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171835/1-Shovkun.pdf?sequence=1> (дата звернення: 12.12.2022)
9. GMK Center: Як працює система фінансування декарбонізації сталевих сектору в ЄС, URL: https://gmk.center/wp-content/uploads/2021/05/Steel_Decarbonisation.pdf (дата звернення: 12.12.2022)

10. Аналітичний огляд оновленого національно визначеного внеску України до Паризької угоди, липень 2021, URL: <https://mepr.gov.ua/> (дата звернення: 12.12.2022)
11. Данилишин Б. Якими мають бути стратегічні напрями відбудови національної економіки, URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/1/691022/> (дата звернення: 12.12.2022)
12. Ukraine's trade in non-food raw materials, URL: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130392> (дата звернення: 12.12.2022)
13. Зоркін А. Україна має всі необхідні умови для виробництва рідкого біопалива, URL: <http://ukrsugar.com/uk/post/ukrainia-mae-vsi-neobhidni-umovi-dla-virobnictva-ridkogo-biopaliva> (дата звернення: 12.12.2022)
14. EU Council adopts €330 billion cohesion package for 2021-2027, URL: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vlj6c75u4qz9?ctx=v9pk3qd26zl&tab=1> (дата звернення: 12.12.2022)
15. EU strategic dependencies and capacities: second stage of in-depth reviews, URL: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/48878> (дата звернення: 12.12.2022)

References

1. The Ukrainian League of Industrialists and Entrepreneurs (2022), “A third of the industrial potential in Ukraine is not used due to high risks”, available at: <https://uspp.ua/news/ostanni-novyny/2019/tretyna-promyslovoho-potentsialu-v-ukraini-ne-zadiiana-cherez-vysoki-ryzyky> (Accessed 12 December 2022)
2. Kyiv School of Economics (2022), “Due to the last estimates, damage caused to Ukraine's infrastructure during the war is \$114.5 bln”, available at: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-zrosla-do-114-5-mlrd/> (Accessed 12 December 2022)

3. World Bank Group (2022), "Ukraine Rapid Damage and Needs Assessment", available at: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099445209072239810/p17884304837910630b9c6040ac12428d5c> (Accessed 12 December 2022)
4. LB.ua (2022), "The funds of the road fund will be used not only for the army and debt repayment", available at: https://lb.ua/economics/2022/08/30/527875_koshti_dorozhnogo_fondu_budut.html (Accessed 12 December 2022)
5. Galinfo (2022), "The Ministry of Infrastructure told about the extent of the destruction of highways and railways as a result of the war", available at: https://galinfo.com.ua/news/u_mininfrastruktury_rozpovily_pro_mashtaby_ruynuvan_avtomobilnyh_i_zaliznychnyh_shlyahiv_vnaslidok_viyny_385422.html (Accessed 12 December 2022)
6. GMK Center (2022), "Demand for gas in industry decreased by more than 50%", available at: <https://gmk.center/ua/opinion/popyt-na-haz-u-promyslovosti-zmenshyvsia-na-ponad-50/> (Accessed 12 December 2022)
7. Kosatka.Media (2022), "Population consumes electricity 40 % less", available at: <https://kosatka.media/uk/category/elektroenergiya/news/naselenie-sokratilo-potreblenie-elektroenergii-na-40> (Accessed 12 December 2022)
8. Shovkun, I.A. (2020), "Dependence of the Ukrainian economy from industrial import and prerequisites of forming the effective production specialization", Economy of Industry, [Online], vol. 3 (91), available at: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/171835/1-Shovkun.pdf?sequence=1> (Accessed 12 December 2022)
9. GMK Center (2022), "How the funding system of decarbonization of the steel sector works in the EU", available at: https://gmk.center/wp-content/uploads/2021/05/Steel_Decarbonisation.pdf (Accessed 12 December 2022)

10. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine (2021), “Analytical review of the updated nationally determined contribution of Ukraine to the Paris Agreement, July 2021”, available at: <https://mepr.gov.ua/> (Accessed 12 December 2022)
11. Ekonomichna Pravda (2022), “Bohdan Danylyshyn: What should be the strategic directions of rebuilding the national economy”, available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/1/691022/> (Accessed 12 December 2022)
12. Joint Research Centre Publications Repository (2022), “Ukraine’s trade in non-food raw materials”, available at: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC130392> (Accessed 12 December 2022)
13. National Association of Sugar Producers of Ukraine (2022), “Ukraine has all the necessary conditions for the production of liquid biofuel”, available at: <http://ukrsugar.com/uk/post/ukraina-mae-vsi-neobhidni-umovi-dla-virobnictva-ridkogo-biopaliva> (Accessed 12 December 2022)
14. EU Monitor (2022), “Council adopts €330 billion cohesion package for 2021-2027”, available at: <https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vlj6c75u4qz9?ctx=vg9pk3qd26zl&tab=1> (Accessed 12 December 2022)
15. European Commission (2022), “EU strategic dependencies and capacities: second stage of in-depth reviews”, available at: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/48878> (Accessed 12 December 2022)

Стаття надійшла до редакції 13.12.2022 р.